FORMAREA COMPETENȚELOR ISTORICE ÎN CICLUL PRIMAR: MONITORIZAREA IMPLEMENTĂRII CURRICULUMULUI

TRAINING HISTORICAL COMPETENCES IN PRIMARY CYCLE: MONITORING CURRICULUM IMPLEMENTATION

CZU: 373.3.016:94 **https://doi.org/10.59295/dccce2025.08**

Daniela STATE
ORCID-ID: 0009-0000-7490-5695
E-mail: daniela.state@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Abstract: *This article analyzes the implementation of the History curriculum in primary education, focusing on grade IV, the only level where the subject is formally studied. The study is based on monitoring registers completed by teachers, which reflect both strengths and difficulties in classroom practice. Results show that history lessons are attractive and culturally relevant, stimulating curiosity and civic attitudes through narratives, images, and interactive methods. However, challenges remain, such as excessive chronological data, insufficient visual and digital resources, and limited time for consolidating competences. The methodological approach emphasized the epistemological and formative roles of history, highlighting its contribution to identity building and critical thinking. Conclusions stress the need for curricular adjustments, improved auxiliary resources, and greater emphasis on practical, interdisciplinary activities. Monitoring proved to be not only a tool for evaluating curriculum implementation but also a process that supports teachers' professional development and provides valuable input for future curriculum revisions.*

Keywords*: history, curriculum, historical competences, monitoring, primary education, interdisciplinarity, cultural identity.*

INTRODUCERE

Disciplina *Istorie* ocupă un loc fundamental în curriculumul primar, contribuind la formarea identității naționale, a gândirii critice și a atitudinilor civice responsabile. Studiul trecutului îi ajută pe elevi să înțeleagă prezentul și să-și proiecteze viitorul, oferindu-le repere

culturale, morale şi sociale. Curriculumul naţional la istorie este structurat pe principii moderne, care vizează nu doar transmiterea de informaţii, ci şi formarea competenţelor de investigare, comparare şi explicare a evenimentelor, proceselor şi fenomenelor istorice.

Monitorizarea realizată prin registrele de la clasele a IV-a confirmă faptul că, în general, există o corespondenţă bună între curriculumul scris şi cel predat. Elevii manifestă interes pentru teme apropiate de universul lor cultural (izvoare istorice, tradiţii, mari personalităţi, patrimoniu cultural), iar cadrele didactice folosesc metode interactive, exerciţii de analiză, rubrici de reflecţie şi activităţi creative.

Totuşi, analiza registrelor relevă şi provocări majore:

- dificultăţi în adaptarea limbajului istoric la nivelul de vârstă al elevilor;
- absenţa continuităţii între teme şi etapele ulterioare de studiu;
- resurse didactice limitate (hărţi, materiale multimedia, obiecte istorice);
- timp insuficient pentru exerciţii aplicative, evaluare individuală şi consolidarea competenţelor;
- nevoia de adaptări pentru elevii cu CES şi pentru clasele numeroase.

Prin urmare, scopul articolului este de a analiza modul în care principiile centrate pe competenţe, învăţarea activă şi interdisciplinară se reflectă în predarea istoriei la ciclul primar, pe baza registrelor de monitorizare, şi de a formula recomandări pentru optimizarea procesului de predare-învăţare.

CADRUL TEORETIC: ROLURILE EPISTEMOLOGICE ŞI FORMATIVE ALE ISTORIEI

Istoria, ca disciplină de studiu în învăţământul primar, are o dublă dimensiune: epistemologică şi formativă. Aceasta o diferenţiază de alte domenii, întrucât nu transmite doar informaţii despre trecut, ci modelează modul în care elevii se raportează la prezent şi la viitor.

Istoria ca spaţiu de construire a identităţii

Pe plan epistemologic, istoria transmite repere despre devenirea comunităţilor, contribuind la înţelegerea continuităţii şi a schimbării. Pe plan formativ, ea oferă elevilor o bază solidă pentru construirea identităţii personale şi colective, cultivând sentimentul apartenenţei la

comunitatea locală, națională și europeană. În ciclul primar, această funcție se manifestă prin contactul cu figuri emblematice, tradiții, obiceiuri și evenimente fundamentale.

Echilibrul dintre memorie și competențe

Istoria presupune un echilibru permanent între memorarea faptelor, datelor și evenimentelor și dezvoltarea competențelor cognitive și critice. Epistemologic, accentul cade pe acuratețea informației și pe structura cronologică. Formativ, accentul se mută spre capacitatea elevilor de a interpreta surse, de a explica cauze și consecințe și de a formula opinii proprii. În acest fel, istoria devine nu doar „povestirea trecutului", ci și un exercițiu al gândirii critice.

Sursele istorice ca instrumente de învățare

Introducerea elevilor în universul izvoarelor istorice (documente scrise, vestigii arheologice, tradiții orale, hărți, imagini) conferă istoriei o ancorare epistemologică solidă. Elevii învață să distingă între fapte și interpretări, să compare relatări și să înțeleagă procesul prin care cunoaștem trecutul. Din punct de vedere formativ, această abordare dezvoltă spiritul de investigație, atenția la detalii și capacitatea de a formula concluzii bazate pe dovezi.

Interdisciplinaritatea istoriei

Istoria se intersectează firesc cu geografia (localizarea evenimentelor), educația civică (drepturi și responsabilități), artele (patrimoniul cultural), literatura (cronici, legende, mărturii), dar și cu științele sociale. Pe plan epistemologic, aceste conexiuni lărgesc perspectiva asupra trecutului, iar pe plan formativ facilitează construirea unei viziuni integrative asupra realității. Elevii percep fenomenele istorice nu ca evenimente izolate, ci ca parte a unui context complex, în care natura, cultura și societatea se influențează reciproc.

Evaluarea formativă și narativă

Evaluarea la istorie depășește verificarea memoriei și a cunoștințelor factuale. Ea include rezumate, narațiuni proprii, prezentări orale, dezbateri și proiecte. Din punct de vedere epistemologic, aceste metode evidențiază capacitatea elevilor de a organiza logic informația istorică. Din punct de vedere formativ, ele stimulează exprimarea liberă, gândirea critică și colaborarea. Evaluarea devine un proces de construcție a

sensului, nu doar de măsurare a performanței.

Cadrul teoretic al monitorizării curriculumului la istorie trebuie să aibă în vedere aceste roluri epistemologice și formative: transmiterea memoriei colective și a identității, echilibrul dintre fapte și competențe, formarea capacității de a interpreta surse, integrarea interdisciplinară și valorizarea evaluării formative. Prin aceste dimensiuni, istoria își confirmă relevanța nu doar ca materie școlară, ci ca domeniu esențial în educația pentru viață și cetățenie activă.

METODOLOGIE

Demersul metodologic al monitorizării curriculumului la disciplina Istorie se distinge prin specificul domeniului, care îmbină analiza documentelor curriculare cu particularitățile unei discipline narative și formativ-valorice. În acest sens, metodologia a fost construită pe câteva direcții esențiale:

Analiza documentară și comparativă: Monitorizarea a presupus examinarea paralelă a curriculumului scris și a planificărilor didactice, cu accent pe felul în care temele și competențele sunt transpuse în practica școlară. În plus, au fost consultate registrele de monitorizare completate de cadrele didactice, care reflectă atât aplicarea conținuturilor, cât și percepția elevilor asupra acestora.

Observarea pedagogică narativă: Spre deosebire de disciplinele strict științifice, istoria se transmite prin povestire și contextualizare. Prin urmare, metodologia a inclus analiza modului în care profesorii valorifică narațiunea istorică: cum sunt prezentate episoadele din trecut, cum se construiește firul cronologic și ce rol au exemplele culturale, tradițiile și legendele în stimularea interesului elevilor.

Studiul surselor istorice la clasă: Un aspect central l-a constituit observarea modului în care sunt utilizate izvoarele istorice – documente, hărți, cronici, imagini, monumente, obiceiuri – ca instrumente de învățare. Monitorizarea a urmărit în ce măsură elevii sunt familiarizați cu analiza surselor și cu diferența dintre fapt și interpretare, precum și nivelul de competență dezvoltat prin aceste activități.

Interviuri și reflecții ale cadrelor didactice: Profesorii au fost implicați activ în proces, nu doar ca raportori, ci și ca interpreți ai experienței proprii. Metodologia a inclus discuții reflexive cu învățătorii, prin care

aceştia au evidenţiat atât dificultăţile întâmpinate (complexitatea noţiunilor, timpul redus, diversitatea elevilor), cât şi soluţiile propuse (resurse vizuale, povestiri interactive, jocuri de rol).

Abordare integrativă şi contextuală: Metodologia monitorizării curriculare la disciplina Istorie nu s-a limitat la o simplă „fotografie de moment" a practicilor didactice, ci a urmărit modul în care o disciplină cu alocare redusă (o singură clasă în ciclul primar – clasa a IV-a) poate sprijini dezvoltarea competenţelor istorice de bază. Accentul a căzut pe gradul de accesibilitate a conţinuturilor (evenimente, personaje, procese), pe capacitatea elevilor de a construi naraţiuni simple şi pe abilitatea lor de a formula prime explicaţii cauzale şi comparaţii între evenimente.

Monitorizarea a depăşit verificarea coerenţei dintre curriculumul scris şi cel predat, orientându-se spre dimensiunea narativă, formativă şi reflexivă a disciplinei. Profesorul apare ca mediator cultural, care transformă informaţia istorică într-o experienţă de învăţare semnificativă, iar elevul este privit ca participant activ la construcţia propriei viziuni istorice, capabil să lege trecutul de prezent şi să-şi formeze o primă identitate culturală.

Metodologia monitorizării curriculare la disciplina *Istorie* depăşeşte simpla verificare a coerenţei între curriculumul scris şi cel predat. Ea explorează dimensiunea narativă, formativă şi reflexivă a disciplinei, punând accent pe rolul profesorului ca mediator cultural şi pe experienţa elevului ca participant activ la construcţia propriei viziuni istorice.

REZULTATE ŞI DISCUŢII/ OBSERVAŢII DIN TEREN

Centrarea pe elev: Registrele de monitorizare arată că lecţiile de istorie devin atractive atunci când profesorii folosesc povestirea vie, exemple concrete şi resurse vizuale (imagini, hărţi, filmuleţe). Elevii sunt receptivi la personaje şi episoade istorice, în special la cele care transmit valori de curaj, solidaritate sau dreptate. Spre exemplu, în lecţia despre Ştefan cel Mare, elevii au manifestat un interes sporit faţă de faptele de vitejie, punând întrebări despre modul în care domnitorul şi-a apărat ţara. Totuşi, dificultăţi apar atunci când conţinuturile sunt prea abstracte (noţiuni de cronologie, concepte precum „stat feudal" sau „unificare"), ceea ce necesită o mediere didactică atentă.

Formarea graduală a competențelor: Monitorizarea confirmă că elevii de clasa a IV-a trec de la simpla ascultare și reproducere a unei narațiuni la utilizarea unor termeni istorici elementari și la identificarea relațiilor cauză–efect. Ei pot realiza comparații între epoci și pot formula explicații simple asupra unor evenimente. De exemplu, la lecția „De la romani la români", elevii au reușit să observe legătura dintre romanizare și formarea poporului român. Totuși, progresul este adesea limitat de timpul redus (o oră pe săptămână), care nu permite aprofundarea și consolidarea competențelor.

Învățarea activă și interactivă: Cadrele didactice raportează o utilizare frecventă a jocurilor de rol (domnitori, cronicari, oameni ai epocii), a lucrului pe echipe și a analizei documentelor vizuale (hărți, fresce, portrete). Aceste metode sporesc interesul și implicarea elevilor. Spre exemplu, în lecția „Întâiul unificator de țară – Mihai Viteazul", elevii au fost împărțiți pe echipe și au realizat colaje care reprezentau unificarea celor trei țări românești. Profesorii menționează că aceste metode cresc motivația, dar necesită resurse suplimentare și mai mult timp pentru organizare.

Conținuturile curriculare sunt percepute ca fiind **valoroase și relevante**, întrucât pun accent pe istoria națională, patrimoniu cultural și tradiții. Totuși, în registre apar câteva probleme recurente:

- supraîncărcarea cu date cronologice greu de reținut (ex. lecțiile despre domniile succesive din secolele XVI–XVII);
- manualele solicită prea multe sarcini într-o lecție (6–7 activități), ceea ce reduce timpul pentru aprofundare;
- resursele vizuale și digitale sunt insuficiente, ceea ce îngreunează înțelegerea fenomenelor istorice complexe. De exemplu, la tema „Cetățile – fortificații și centre de comerț", profesorii au remarcat că hărțile din manual nu sunt suficient de clare pentru explicarea funcțiilor economice și militare, ceea ce a impus utilizarea materialelor suplimentare.

Evaluarea la istorie este descrisă ca fiind diversificată și nonstresantă: fișe de lucru, teste, dar și postere, colaje, portofolii tematice, prezentări orale. Elevii sunt motivați atunci când pot ilustra evenimentele prin desen sau prin scurte dramatizări. Spre exemplu, la

tema „Obiceiuri şi tradiţii strămoşeşti”, elevii au realizat portofolii ilustrate cu fotografii şi obiecte aduse din familie, iar evaluarea a fost percepută ca un moment festiv, nu ca o testare clasică. Profesorii remarcă însă lipsa unor instrumente standardizate pentru evaluarea competenţelor, ceea ce face ca accentul să cadă încă prea mult pe reproducerea informaţiilor.

Tabelul 1. Tabel comparativ care sintetizează constatările din registrele de monitorizare la disciplina *Istorie* (clasa a IV-a)

Dimensiune	Puncte forte (observate în practică)	Dificultăţi / Provocări
Centrarea pe elev	- Lecţiile sunt atractive prin povestiri, imagini şi exemple din istoria naţională.- Elevii se implică activ, pun întrebări şi manifestă curiozitate faţă de personaje istorice (ex. Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul).	- Noţiuni abstracte (cronologie, termeni precum „stat feudal”) greu de înţeles.- Clase numeroase → dificil de individualizat învăţarea.
Formarea graduală a competenţelor	- Elevii folosesc termeni istorici simpli şi identifică relaţii cauză–efect.- Pot formula explicaţii şi comparaţii între epoci (ex. romanizare – formarea poporului român).	- Doar 1 oră/săptămână → insuficient pentru consolidare.- Progresul competenţelor este fragmentat.
Învăţare activă şi interactivă	- Se utilizează jocuri de rol, dramatizări, colaje, lucru pe echipe.- Analiza documentelor vizuale (hărţi, portrete, fresce) stimulează implicarea.- Exemple: colaj la tema „Mihai Viteazul”, dramatizare la „Obiceiuri şi tradiţii strămoşeşti”.	- Necesită resurse suplimentare şi timp extins.- Lipsa materialelor vizuale/digitale adecvate reduce impactul.
Conţinuturi curriculare	- Valoroase şi relevante, cu accent pe istoria naţională, patrimoniu şi tradiţii.- Elevii	- Supraîncărcare cu date cronologice greu de memorat.-

	se regăsesc în teme apropiate de viaţa lor (obiceiuri, tradiţii, cronici).	Manualele includ prea multe sarcini într-o lecţie.- Hărţile şi resursele grafice sunt insuficient explicite.
Evaluare	- Diversificată: fişe, teste, colaje, portofolii, prezentări orale.- Elevii sunt motivaţi prin activităţi creative şi festive (ex. portofolii ilustrate).	- Lipsa unor instrumente standardizate pentru evaluarea competenţelor.- Accent încă prea mare pe reproducerea informaţiilor.

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

Propuneri de îmbunătăţire curriculară. Rezultatele monitorizării arată că disciplina Istorie poate fi consolidată prin câteva ajustări la nivel curricular, menite să faciliteze progresul treptat al elevilor şi să crească relevanţa învăţării. Printre acestea se numără:

- Asigurarea unei mai bune continuităţi şi progresivităţi a competenţelor istorice (de la noţiuni simple la interpretări cauzale şi comparări între evenimente).
- Reducerea supraîncărcării cu date cronologice în favoarea accentului pe înţelegere, reflecţie şi conexiuni.
- Creşterea ponderii activităţilor de explorare şi cercetare (analiza izvoarelor, hărţi, imagini, tradiţii locale).
- Introducerea unor teme de interdisciplinaritate mai pronunţate, prin legături cu educaţia civică, artele, educaţia culturală şi digitală.

Recomandări pentru resursele auxiliare (manuale, ghiduri, fişe). Resursele didactice reprezintă un sprijin esenţial pentru aplicarea eficientă a curriculumului. Se recomandă elaborarea unor materiale mai atractive şi mai adaptate vârstei elevilor, precum:

- Manuale cu texte narative şi imagini expresive, adaptate nivelului de vârstă.

- Fișe de lucru cu exerciții gradate, de la întrebări simple până la interpretări și comparații.
- Ghiduri pentru profesori, care să includă scenarii didactice interactive (dramatizări, jocuri de rol, proiecte de grup).
- Resurse digitale complementare – hărți interactive, cronologii vizuale, filmulețe educative.

CONCLUZII

Monitorizarea confirmă că disciplina Istorie, chiar dacă este alocată cu o singură oră pe săptămână, reușește să trezească interesul și motivația elevilor prin relevanța temelor și prin utilizarea metodelor interactive. Totuși, există riscul ca suprasolicitarea de conținuturi și lipsa resurselor variate să limiteze dezvoltarea competențelor istorice în profunzime. Este necesară o echilibrare între cerințele curriculare și realitatea clasei, cu accent pe formarea de competențe și pe înțelegerea istoriei ca parte a identității culturale și sociale.

IMPACT ASUPRA DEZVOLTĂRII PROFESIONALE ȘI PERSPECTIVE VIITOARE

Procesul de monitorizare nu are efect doar asupra curriculumului, ci și asupra cadrelor didactice, stimulând reflecția profesională și adaptarea strategiilor de lucru. Principalele efecte identificate sunt:

- Dezvoltarea unui proces reflexiv la cadrele didactice, care și-au ajustat treptat strategiile (mai multă interactivitate, resurse vizuale, adaptări pentru ritmuri diferite de învățare).
- Posibilitatea de a sprijini revizuirea curriculară și elaborarea de resurse moderne, adaptate specificului istoriei la ciclul primar.
- Consolidarea rolului istoriei ca disciplină-punte, care susține atât identitatea culturală, cât și competențele transversale (civice, sociale, digitale).
- Deschiderea unor direcții de cercetare viitoare, axate pe integrarea experiențelor elevilor și a resurselor digitale pentru stimularea gândirii critice și a interesului pentru patrimoniu.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Curriculum la disciplina Istorie pentru învățământul primar (clasele I–IV).* Chișinău: Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii

Moldova, 2018. 40 p. ISBN 978-9975-0-1292-1.
2. GUȚU, Vl.; ȚURCANU, C.; ȘEVCIUC, M. *Monitorizarea curriculumului școlar: concept și metodologie*. Coordonator științific: Vladimir Guțu. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Centrul de Cercetări Științifice „Politici educaționale și sociale", 2024. 101 p. ISBN 978-9975-62-720-7.
3. GUȚU, Vl. Evaluarea calității programelor de formare continuă: dimensiuni conceptuale și metodologice. În: *Revista de Științe ale Educației*. 2020, nr. 4(59), p. 25–33. ISSN 1857-2103.
4. ȘEVCIUC, M. Competența de a învăța: o provocare a educației contemporane. Chișinău: CEP USM, 2022. 152 p. ISBN 978-9975-62-630-9.

N.B.: Studiul a fost elaborat în cadrul Subprogramului de Stat "*Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a Curriculumului școlar*", cifrul 01.14.01.